
Alenka Šivic-Dular

Na sledi (arhaičnih) predstav in uver

(na slovenskih poimenovanjih za: 'Coccinella septempunctata')

V članku so z etimološkega vidika prikazana slovenska poimenovanja za 'Coccinello', ki tako kot v drugih jezikih dokazujejo, da je bila ta drobna žuželka povezana z vrsto arhaičnih predstav, na Slovenskem večinoma iz kresnega časa. Opozorjeno je tudi na pomen nagovorov zanjo, ki bi jih za slovenski prostor šele bilo treba motivno in tipološko preučiti.

The article reviews from an etymological point of view the Slovene names for the "Coccinella", which prove, as in other languages, that this small insect was associated with a number of archaic notions, in Slovenia mostly in connection with Midsummer Eve. The author also draws attention to the significance of the addresses to the ladybird, which have yet to be thematically and typologically studied.

Ko sem pred časom prebirala otroške pesmi v Štrekljevi zbirki slovenskih ljudskih pesmi, sem naletela tudi na besedilca, s katerimi se nagovarjajo pikapolonice. Presenetilo me je, da se v 6 zapisanih nagovorih iz raznih slovenskih pokrajin za 'Coccinello' pojavlja 6 različnih poimenovanj *božja kravička, vrazej, šibrica in mavrica, polonca, božji volek*), za katera so (značilna nenavadna ali vsaj nepričakovana pomenska izhodišča (motivacije), ki jih na podlagi sodobnega jezikovnega čuta, tj. na podlagi sodobnih predstav in mišljenjskih in jezikovnih vzorcev, nisem mogla prav razumeti. Prav to pa me je tudi spodbudilo, da sem se začela zanje načrtno zanimati in jih po dostopnih pisnih in ustnih virih tudi načrtno zbirati. Izkazalo se je, da gre tudi v slovenščini za izredno številno in z različnih vidikov zanimivo besedno skupino, ki ima določen pomen tudi za spoznavanje elementov iz naše kulturne preteklosti.

V tem prispevku bom skušala nekatera izmed zbranih slovenskih poimenovanj, upoštevajoč tudi njihovo arealno razporeditev, predstaviti z besedotvornega, etimološkega in pomenskega stališča in bolj načeti kot pa rešiti posamezna vprašanja, pove-

zana z njihovim nastajanjem, ki bi jih pri analizi posameznih poimenovanj, izoliranih iz literarnega in kulturnega konteksta, v katerem se pojavljajo, lahko tudi prezrli*.

Doslej se mi je v slovenščini posrečilo zbrati 41 poimenovanj¹, (ne bi pa bila presenečena, če bi se kje našla še nova, doslej nezapisana in neznana celo strokovnjakom. Podobno stanje se kaže tudi v drugih slovanskih jezikih, za katere je bilo doslej zbranih že blizu dvesto poimenovanj, presenetljivo številna pa so tudi v vseh drugih indoevropskih jezikih. Čeprav še niso vsa etimološko pojasnjena, tj. nista določena njihova pomenska podstava in koren kot njen formalni nosilec², pa že sedaj ni dvomov

* Navedene besede po mojem mnenju niso zanimive samo za etimologijo in jezikoslovje, ampak tudi za vse druge vede, ki si prizadevajo osvetliti našo kulturno zgodovino in njene elemente. Zato se mi je tudi zdelo potrebno, da jih etimološko razgrnem pred slovensko etimološko strokovno javnost, od katere se pričakuje, da bo vprašanje o mitološki percepciji 'Coccinelle' in njenem odrazu na slovenskem etničnem ozemlju kdaj v prihodnosti tudi natančneje pretresla.

¹ Zbrana slovenska poimenovanja za 'Coccinello' podajam v celoti, na koncu pa dodajam tudi nagovore, ki so mi na voljo: a) Slovenska poimenovanja: -(1) *LJK*, 339, navaja naslednja poimenovanja: *marijin keber*, *marijin kefar*, *bovcova kravca*, *božja kravca*, *mirca in mavca*, *marinca*, *cinca-marinca*, *kresnica*, (*š*)*princa*, *šianca*, *marolja*, *maronca*, *monštranca*, *božji volej*; -(2) *OLA* navaja 11 različnih *bojčava kravica* (1: Solbica/Stolvizza, Rezija) *puvénčica* (3: Sv. Križ/S. Croce); *pušonca puvičuka* (5: Komen, obč. Sežana), *pikapaluonca* (6: Cerkno, obč. Idrinja), *pikapalunca* (8: Horjul, obč. Ljubljana-Vič), *pikapolunca* (9: Valburga, obč. Ljubljana-Šiška), *žúža* (10: Luče, obč. Mozirje), *pikapadavjčica* (11: Pomjan, obč. Koper), *pušca rušca* (12: Hrušica, obč. Ilirska Bistrica), *pušonca* (13: Babno polje, obč. Cerknica), *pikapaluonca* (14: Ribnica), *bóži volk* (15: Dragatuš, obč. Črnomelj), *b'óži volk* (16: Bučka, obč. Sevnica), *bóžji volik* (17: Mostec, obč. Brežice), *búži vólek* (18: Šmarje), *b'óžji vólek* (19: Spodnja Ložnica, obč. Slovenska Bistrica), *božja ičika* (20: Videm ob Ščavnici, obč. Gornja Radgona), *margjčica* (21: Gomilice, obč. Lendava); -(3) *šprinca marinca*, nareč. *šprinca mari:nca* (Obirsko: Karničar, 245) in *pléwca*, nareč. *plé:wca* -e (Korte: Karničar, 210 → *šprinca marinca*), ki jo kot *pléwca* navaja tudi Plet. (II, 60); -(4) *pušonca* (Manžan, Istra, J. Keber (II, 174)); -(5) *bivojkica* (Nova vas, Rožana Koštál); -(6) s posredovanjem g. Alferije Bržan, roj. Kavrečič, sem dobila naslednja poimenovanja: *vovjica* in *puvovjica* (Marezige), *tipijolka*, *volek*, *peperinka* (Gažon), *ljubica* (Kubed), *mifolčica* (Pobegi, Čežarji); -(7) A. Bartel (434, s.v. Marienkäfer) navaja *polonca*, *božja kravica*, *povelka*, *rožina* (besedo *rožina* navaja po Erjavcu iz Krna tudi Plet. II, 441); -(8) I. Vuk, Božji volek (*Naš dom* II, 1902, št. 24, 1-3; 20. november) navaja: *sedmeropikec*, *Marijin hrošček*, *solnični hrošček*, *božji ccek* (prim. tudi Plet. I, 290: *ček* -cka: 'junges, männliches Kalb', vzh.štaj. (tudi nežno)= volek); -(9) *Vrtec* (61, 1930-31, št. 1/2, 15-16) navaja *božja mimica*, *božja poslanka*; -(10) *pikapolonca*, *božji volek* in otroško tudi *ljupokpa* (Bled in okolica, inform. Liza Benedik, študentka slavistike); -(11) *božja/rdeča minca* (Lida Krevcl Bezljaj).

b) Slovenski nagovori: - *Pikapolonca*, *zlet v nebo, dargat te ubijem* (Janez Dular, Vavta vas); - *Vrazej, vrazej, urazi/ Kan se bôn ženat* (Ziljska); - *Šibrica, mavrica/ Pokaži mi v nabose pot* (Borovlje, Podkarnos: Štrekelj IV, št. 7983); - *Pikapolonca*, *zlet v nebo, prinesi mi zlato kolo* (Breže na Gorenjskem); *Pikapolonca*, *zlet v nebesa in mi prinesi zlata kolesa* (Leonora Nardoni Grah, Čirče pri Kranju; Polona Kostonjevec, Črnuče pri Ljubljani); - *Polonca, polonca/ Zlet na Šmarno goro/ Prnes nam dnarja, Ino povhno mošno* (Torovo: Štrekelj IV, št. 7984); - *Pikapolonca*, *zlet v nebo, prinesi nam denarja!* (Minka Cvetek, (Bohinj); - *Pikapolonca, pokaž, kje je domek tvoj* (Joži Rode, roj. Jereb, Vrhnika); - *Božji volk, božji volk/ Pokaž nam toj domk/ Če ne bom tebe in tojo mater ubov!* (Torovo: Štrekelj IV, št. 7985); - *Bóži vólk, kě ti je mláda?* (Kamor odleti, tam mu je mlada = nevesta; Dragatuš: Štrekelj IV, št. 7986); - (našedši jo, jo nagovarjajo:) *Povej, povej, povelčica, kje je moja ljubica!* (Plet. II, 95); - *Roža, rožina! pokaž' svofga možina* ('otroci jo tako nagovarjajo in kamor odleti, ondi jej živi mož', Krn-Erj.Torb., Plet. II, 441); - *Pléwca, plé:w, plé:w, puqá:ž, qé:f j ud mó:řha mó:řa xlé:w* (Karničar, 210); - *Pikapolonca, povej, kje je mojga ljubga hlev* (Katarina Šivic, Dobro Polje).

² Poleg posameznih etimoloških slovarjev slovanskih jezikov naj navedem še naslednje članke o slovanskih poimenovanjih za 'Coccinello': H. G. Lunt, Old Church Slavonic bedrno. *Language*. Journal of the linguistic society of America. Vol. 29, 1953, 128-133; V. T. Kolomic', Koza bedra, ščedryk-bedryk i sonečko-babarunka, *Movoznavstvo* 1967/3, 49-52; R. U. Kraučuk, *Voprosy jazykoznanija* 1968/4, 124 (recenzija knjige J. B. Rudnic'kega, *An etymological Dictionary of the Ukrainian Language*, Winnipeg 1962d.); Utešený S., Od slovního tabu k hraní se slovy, *Zbornik radova povodom 70. godišnjice života akad. Jovana Vukovića*, Posebna izdanja ANUBiH, knj. XXXIV/6, Sarajevo 1977, 425-430 (češka poimenovanja so vzeta iz pisne ankete po vprašalniku za slovar čeških narečij); prim. še VWSS I, 262-263; L. F. Šatalova, Nazvy 'božaj karoški' (Coccinella septempunctata) u belaruskix gavorkax, *Z žyčca rodnago slova*, Minsk 1968.

glede tega, da prevladujejo poimenovanja, ki jih ne motivirajo elementi pikapoloničnega videza (oblika, barva, velikost itd.), da večinoma tudi ne gre za klasične metafore (po podobnosti z nečim), ampak se zdi, kot da temeljijo na nekaterih literarnih in mitičnih kontekstih, od katerih bi nekateri med njimi utegnili segati v globoko preteklost; mlajša plast pa je gotovo tista, kjer se poimenovanja navezujejo na krščanske like, v prvi vrsti na Marijo in tudi takšne svetnike, ki so se v ljudskih predstavah kakor koli povezali s simboli, dejavnostmi in morda samo s časom, pomembnim za ljubezen, poroko itd. V tej zvezi je zanimivo, da se del slovenskih poimenovanj za 'Coccinello', npr. koroško *kresnica*, *šibrica*, ujema s poimenovanji za posamezne šege iz kresnega obdobja. V kulturnem smislu so ta primerljiva z ruskimi poimenovanji³ (npr. *iváška*, *ivášiška*, *ivánčik*, *vanjuška* ← *Ivan* ← *Ioannes*) in psl. * *сълънѣ-ько* (č. nareč. *sluněčko*, gluž. *bože slončko*, ukr. *sonečko*, prim. še nem. *Sonnenkälbchen* in *Sonnenkäfer*). Ni pa popolnoma razjasnjeno, kako je pomen 'Coccinella' pridobila tudi slovenska beseda *mavrica* 'arcus pluvius, arcus caelestis', vendar je mogoče, da za tem prav tako tičijo neki danes ne docela jasni pojmi in predstave⁴. Že v *HDA*⁵ lahko preberemo, da je imela ta žuželka velik mitološki pomen in da je bila mitično zanesljivo povezana s soncem, verjetno tudi z mesecem in večerno zarjo. Sodobne ruske raziskave⁶ pa so na podlagi (a) etimološke analize poimenovanj in (b) analize motivov v več sto nagovorih za 'Coccinello', tj. v slovstveno obrobni obliki, ki so odrinjene na rob družbene zavesti, vendar pa so v sebi ohranile delce prastarih predstav in uver, tudi prišle do ugotovitve, da se na 'Coccinello' veže več mitičnih vsebin in predstav: (1) predstavlja živino, ki pripada (vrhovnemu) bogu ali nekemu drugemu božanstvu in se veže na motiv ugrabitve božjih krav (živine), (2) njena povezava s soncem odseva v motivu nebeške svatbe, ki je razvidno ohranjen v baltskem izročilu, kjer sta sonce (ali sončeva hči) pozitivna lika; 'Coccinella' v tem ciklu ustreza podobi sonca: povezana je z bogom, leta v nebo, izroča prošnje, prinaša otroke, pomaga pri iskanju izgubljene živine, opozarja na nevarnost, napoveduje pridelek, dolgost človekovega življenja, (3) udeležena je tudi v transformacijah mita z negativnim ženskim likom, v mitu o nezvesti ženi gromovnika, ki se je za kazen spremenila (a) v soncu podobno žuželko, (b) v mater škodljivih

³ Poimenovanja iz slovanskih jezikov so praviloma povzeta po *OLA*, 172-174, sicer vir posebej navajam.

⁴ Slovenska beseda *mavrica* je izpeljanka iz starejše oblike, **mavra* 'isto' (prim. to obliko, ohranjeno v samostalniški zvezi *pývra mávra* 'mavrica', Rígler, *Južnonotranjski govori*, Ljubljana 1963, 55); znana je še iz hrvaških istrskih govorov, prim. *mavrica* 'iris, duga' (ARJ VI, 538), *mávroča* 'Regenbogen' (Kastav: *ČDL* III, 537). F. Miklošič (EWS, 185) jo razlaga iz ngr. *μαυρός* 'črn', Berneker (II, 28) pa iz etnonima *Maver*. Pomenski razvoj do 'arcus caelestis' je skušal razložiti G. Krek, *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*, Graz 1887, 423d. M. Snoj (*SES*, 329, s.v. *mavrica*) je opozoril na pomen *mavra*. 'črno marogasta krava'.

⁵ *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens* V, Berlin - Leipzig 1932/1933, 1691-1702, s.v. *Marienkäfer*, navaja 14 sklopov uver (deloma tudi poimenovalnih motivacij) za 'Coccinello': (1) poimenovanja po drugih živalih, (2) božja poslanka ali služabnica, (3) poimenovanje po Mariji, (4) nosilka darov, (5) prinašalka otrok, (6) zaščitnica, (7) svari pred nesrečo, (8) sončece, (9) prerokovalka, (10) prerokovalka glede ljubezni, (11) znamenje sreče, (12) njen vpliv na krave, (13) napoveduje smrt, (14) vloga v ljudskem zdravilstvu.

⁶ Prim. V. N. Toporov, *Mifi narodov mira* I/A-K, 1980, 81-182, s.v. *božja korovka*; isti, Baltijske in slavjanske nazvanja božje korovke (*Coccinella septempunctata*) v svazi s rekonstrukcijo odnosa iz fragmentov osnovnega mifa, *Etnolinguističeskie balto-slavjanske kontakty v nastojajšem i prošlom*, Moskva 1978; O. A. Ternovskaja, *Slavjanske drevnosti*, Etnolinguističeskij slovar' I/A-G, Moskva 1995, 221, s.v. *božja korovka*. Na tem mestu bi se rada zahvalila tudi kolegoma dr. Vladu Nartniku, ki mi je ob pisanju članka ljubeznivo posredoval meni nedostopno znanstveno literaturo, in Janezu Kebru, ki mi je omogočil vpogled v tekst o pikapolonici še pred izidom svoje knjige *Živali v prispodobah* II, 175-181, kjer je v prevodu dostopno celotno besedilo V. N. Toporova.

žuželk, mrčesa, (c) v mrčes; sem sodijo tudi motivi, ki odsevajo kaznovanje te žene z ognjem oz. strelom. Prežitek tovrstnih predstav pa je treba videti tudi v zelo razširjeni in tudi na Slovenskem še živi uveri, da se pikapolonica ne sme ubiti⁷.

Tudi na Slovenskem preseneča ne samo številnost poimenovanj, ampak tudi dejstvo, da srečujemo na razmeroma majhnem prostoru različna (npr. veliko število poimenovanj na Koprskem, na avstrijskem Koroškem) ali da so posamič ohranjena poimenovanja (npr. *božji volek* v okolici Bleda, inf. Liza Benedik, študentka slavistike) na arealni ploskvi pogostejšega, npr. *pikapolonice*, v otroški govorici celo *pikapoka* (kar je lahko samo neka mlajša transformacija, ki je pripeljala do glasovne figure). Ker je mreža znanih poimenovanj še prerodka, lahko samo približno določimo večje arealne ploskve posameznih slovenskih poimenovanj (npr. *pikapolonice*, *božje kravice*), manj pa je jasna njihova starejša razporeditev, ki je seveda v tesni zvezi s pojavom mlajših poimenovanj, od katerih so nekatera - to bi rada poudarila - lahko nastajala tudi v nagovorih bodisi kot paramemi⁸ (npr. sln. *vrazej*) ali pa celo kot izvorni deli nagovora (npr. mak. *letmara* ← *leti, maro!*).

Če sodimo po distribuciji v slovanskih jezikih, spada med najstarejša slovanska poimenovanja za 'Coccinello' besedna zveza **božja korva*; ta ima v prvem delu lahko tudi oblike **bogova* ali **boga* (R ed. k **bogъ*), v drugem pa se razen bolg. nareč. (*bôžja kráva*, *božja kráva*, *bôžija kráva*) pojavljajo deminutivne ali hipokoristične oblike **korvica*, **korvka*, **korvička*, **korvuška* itd. To poimenovanje gotovo sodi v skupino popolnoma nepričakovanih, saj je težko odkriti kakršno koli neposredno pomensko zvezo med 'kravo' in 'pikapolonico'. Da je ta poimevalna motivacija zelo starinska, sklepamo iz številnih vzporednic v drugih indoevropskih jezikih (npr. lit. *diėvo karvytė*; angl. *lady cow*, *cow lady*; frc. *vache à Dieu*; it. *vacheta de la Madōna*, Sondrio; rom. *vaca domnului*) in tudi iz tega, da se v tem poimenovanju beseda za 'kravo' lahko nadomesti z drugo, ki prav tako pomeni govedo, npr. 'vola' (slovansko gradivo sledi v nadaljevanju, špan. *buey de Dios*; it. *boeto*, Catania; rom. *boul-popei* 'popov vol'), 'tele' (nem. *Sonnenkälbchen*, *Marienkälbchen*)⁹ ali pa celo kako drugo (domačo) žival.

Poimenovanje tipa **božja korva* pozna večina ruskih govorov (točk), zajetih v *OLA*, nekoliko redkeje je v beloruskih, ukrajinskih, poljskih, čeških in slovaških govorih, znano je tudi v današnjih južnoslovanskih jezikih. Na Slovenskem je znano predvsem iz govorov po Štajerskem in Koroškem¹⁰, pri čemer se beseda krava lahko nadomešča tudi z drugim (ljubkovalnim) sinonimom, npr. *icika*, *ičika*, *hejika*, npr. *božja kravica* (Slovenske gorice), *božja kravička* (Štrekelj IV, št. 7981), *božja ičika* (20: Videm ob Ščavn-

⁷ V tem smislu je zanimiva zgodba, objavljena v reviji *Naš dom* II, 1902, št. 24 (20. november), 1-3, v kateri je pikapolonica s svojim letom pokazala na nedolžnost po krivem obsojenega kmeta (tj. zletela je na roko pravega morilca, ta pa jo je zgrabil in zmečkal).

⁸ Pod paramemom razumemo besedo, ki se pojavlja samo v paremiološkem besedilu in ni nujno, da postane tudi apelativ.

⁹ Navedena poimenovanja v glavnem povzemam po *HDA*, 1691, in ga deloma dopolnjujem. Iz njega je razvidna raba tudi drugih živalskih poimenovanj: npr. raba poimenovanj, kot so kokoš '(nem. *Marienküchlein*; hol. *lieven heers hantje*; dan. *marthōne*; frc. *gėline dė bon Dieu*, Vogezi; *poulette au bon Dieu*, Calvados; kat. *gallineta de la Mare de Deu*; it. *pola*, *pula*, Sondrio), 'golobica' (it. *palommėlla*, Salerno), 'kukavica' (rom. *cucisor*), 'konj' (*māspert*, Plön; frc. *cheval à Dieu*; it. *cavalin del Signor*, Trentino), 'ovca' (slovansko gradivo sledi; nem. *Gotteslammlein*, *Sonnenschäffchen*; it. *pecorella della Madonna*, Rim), 'koza' (lit. *devo ožys*), 'prase' (novoprovans. *pourquet dōu bon Diėou*; it. *porchetto di S. Lucia*, Perugia), 'mačka' (*Maikati*, Elbmarsch), pa tudi poimenovanja po drugih žuželkah.

¹⁰ Gradivo izvira iz Pleteršnika I, 459, 290 (ta ima besedo iz gradiva O. Cafa, F. Miklošiča, F. Erjavca, M. Valjavca), K. Štreklja, *SNP* IV, 7981, *OLA*, 172, iz *LJK*, 336, in iz ustnega posredovanja dr. Z. Zorko.

ci), *božja ícika* (vzhodnoštajersko) ali *božja hejika*¹¹, *bogcova kravca*, *božja kravca* (LIK, 336). Sem spada tudi rezijanska *bójčawa kráwica* (Solbica)¹². Poimenovanje se nadaljuje v hrvaške kajkavske in čakavske govore: *božja kravica* (30: Cubinec, obč. Križevci), *božja kravčica* (31: Prelog, obč. Čakovec), *boža kravica* (32: Virje, obč. Durdevac), *būožja kráwica* (Istra; ČDL III, 535), *božja kravica* (Schandorf; OLA, 172; DBKW, 334), *byôgova kravica* (Děvinská Nová Ves, Dúbravka, Lamač; Važný, 180, 257), nato pa ga zasledimo spet v bolgarskih govorih, *bôžija krava*, *bôža kráva*, *božjâ kráva* (Samokov) in *bôža kráwica*, *bôžija kráwica*, *bôža kráwica* (Kukuš)¹³. OLA ga za makedonščino ne izkazuje, ampak navaja samo priredno zvezo *kravica božica* (90: Lazaropole, obč. Debar; tam tudi še *careva nevestica*), ki je strukturno primerljiva s hrv. *mušica bogin*, (44a: Kruč/Aquaviva Collecroce, Molise) ← **mušica bogyn-*, in sln. *bógina margeca* (149: Gornji Senik/Felsoszőlnök). Prav tako ga ni registriral noben izmed makedonskih slovarjev. V zvezi s tem poimenovanjem bi rada še opozorila, da se pojavlja tvorjenka z enako deminutivno-hipokoristično pripono *-ička* (← **-ič-ьka*) poleg bolgarskih in slovenskih govorov tudi v slovaških, prim. *pánbožkova kravička*, *pámbičková kravička* (Skalica), *pámboškova kraviška* (Rimavská Sobota), *pambuškova kravička* (Hlohovec), *pamočkova kravička* (Trnava), vendar pa tam, tudi boža *kravka* (Humenné)¹⁴.

Kot sem že omenila, se *krava* tudi v slovanskih jezikih v poimenovanjih za 'Coccinello' lahko nadomešča z drugimi živalskimi imeni. Takšna so sinonimna poimenovanja s psl. **volb*, ki so znana samo iz slovenskih (belokranjskih, štajerskih, koroških govorov, sporadično tudi na Gorenjskem) in hrvaških kajkavskih govorov, prim. **božjъ voleb* (koroš. nareč. *bôžjâ wôle*, 147: Breznica/Friessnitz; *božji volej*, LIK, 336), **božjъ volitъ* (*božji volič/volek* Cigale I, 542; *božji volič -iča*, Plet. II, 784) in **božjъ volbъ*, ki se iz sln. govorov (*božji volêk*, Torovo: Štrekelj IV, št. 7985; *božji volek*, okolica Bleda, inform. Liza Benedik; *božji vòlk* in *bôži vòlak*, 15: Dragatuš; *byôžji uòlk*, 16: Bučka, obč. Sevnica; *bôžji vòlik*, 17: Mostec, obč. Brežice; *búži vùlek*, 18: Šmarje; *byôžji uòlek*, 19: Spodnja Ložnica, obč. Slovenska Bistrica; *božji volek*, SSKJ 1530) nadaljuje v hrvaške govore (*bô:ži vólek*, 28: Domaslovec, obč. Samobor; *boži vol'ek*, 29: Začretje, obč. Zagreb; *bôži vòlek*, 35: Trebarjevo, obč. Sisak; *buôžji volak*, 146a: Stinjaki/Stinatz)¹⁵. V slovenščini *božji volek* pomeni še druge vrste hroščev (žuželk), npr. 'Gryllus campestris', 'Bockkäfer', 'Goldkäfer', 'Blätterkäfer', vendar pa se ta poimenovanja arealno nikoli ne prekrivajo s 'Coccinello', ampak so z njo komplementarna, iz česar bi bilo mogoče domnevati, da so nastala sekundarno s pomenskim premikom.

¹¹ Pleteršnik I, 290, navaja samo vzhštaj. *ícika* 'junge, kleine Kuh'.

¹² V obliki *bójčawa* je treba videti pridevnik **božič-eva* (prim. rezij. demin. *bôžic* ← **božitъ*; H. Steenwijk, *The Slovene Dialect of Resia*: San Giorgio, Amsterdam - Atlanta 1992, 243, navaja samo obliko *bógic* 'Christ') ali **božič-eva* (← demin. **božičь*). Oba deminutiva kot praslovanska navaja SPSI / I/A-B, Kraków 1974, 344: **božitъ* (stp. *božyc* 'filius dei', dl. *bôžycyk*, slš. *božic*, sh. *bôžic -iča* 'božek pogański') in **božičь* (stp. *božec -čca* 'bóg pogański, božek', stl. *bôžc*, stč. *božec -cě* 'bog pogański', morav. nareč. tudi 'guslarz, znachor, lekarz ludowy', slš. nareč. *božec -čca* 'epilepsija', sln. *božec* 'ubožec').

¹³ Povzeto po *Bulgarski etimologičen rečnik* II/ I-Krepjâ, Sofija 1979, 700-701.

¹⁴ Prim. *Slovník slovenských nářečí*, 869 in 150; v slovaščini je v prvem delu pridevnik iz skladienske zveze **panъ bogъ*.

¹⁵ Med doslej zbranimi slovenskimi poimenovanji ni takšnih, kjer se beseda 'krava' nadomešča z **ovbica* (prim. hrv. *bôžja ovčica*, 37: Sali, obč. Zadar, in ponekod v SV čeških govorih *ovečka*, S. Utěšený, 428); na severu obstaja tudi sinonimno poimenovanje, npr. **barašbъ* ← **baramъ* 'oven' (prim. r. *bôžjy barášok*, ukr. *borošók*), **beramъ* 'oven' (ki je vplival na preoblikovanje č. *beruška*, *berunka*, prim. V. T. Kolomic', *Movoznavstvo* 1967/3, 49-52; VWSS I, 262).

V slovenščini se za 'Coccinello' uporablja tudi izraz *žúža* (10: Luče, obč. Mozirje), ki sicer lahko označuje hroščke sploh (prim. 'ein kleiner, schwarzer Käfer', 'der Holzwurm', Plet. II, 976; demin. *žúžica* 'das Goldkäferchen', Plet. II, 976) in je tvorjen iz onomatopoejskega korena **žu-*, npr. sln. *žužljati*, r. *žužžatb* 'brenčati, oglašati se z *žuž*' (Snoj, SES768), kot npr. izhaja r. vzporednica *božja bukaška/ bukarka/ bukarčica/ bukušečka*, ukr. *božja bukašečka* in *bukaška* 'vsaka majhna, drobna žuželka' iz onomatopoejskega korena **buk-*, psl. **bukati* in **bučati* (Vasmer ESRJ I, 236). Iz nem. (*Marien-)käfer* sta prevzeta koroški nareč. *marijin kefar*, *marijin keber*, deloma kalkirana pa *Marijin hrošč*, *sončni hrošček*¹⁶. V to pomensko skupino bi lahko uvrstili tudi sln. *peperinka* (Gažon), za katero informatorica sicer dopušča, da vsebuje element *pepe* 'lep' (prim. tudi *Kako pepena pupca!* 'Kako lepa punčka!'), vendar pa gre po tvorbi za izrazit hipokoristik (pripona **-bka*) z elementom *-in-* (poleg v slovanskih jezikih pogostih *-on-* in *-un-*, ki sta značilna za veliko slovanskih poimenovanj za 'Coccinello'), ostanek (*peper-*) pa po zgradbi spominja na izraze za 'metulja', prim. bolg. *peper-uda*, mak. tudi *peper-uga* 'Papilio' (v ljudski poeziji 'leptirica': *ubava devojko, letna peperugo!*) ← kor. **per(ə)*-¹⁷.

Med že omenjenimi nagovori za 'Coccinello' pri K. Štreklju me je še posebej pritegnil tisti iz Ziljske doline (*Vrazej, vrazej, vrazi, / Kan se bôn ženu!*), ki ga je prvi zapisal Matija Majar - Ziljski¹⁸ in ki prinaša besedo *vrazej*. V spremni opombi je že K. Štrekelj opisal njen pomen z 'mit schwarzen Pünctchen gezeichnetes Käferl, gewöhnlich Sprienzel genannt' in pojasnil, da to pravzaprav pomeni 'der Wahrsager' in da prihaja od glagola *vraziti* 'wahrsagen', v SLPK II, 342, je pojasnjen s 'pikapolonica'. Beseda je, kolikor je meni znano, zapisana samo v tem nagovoru¹⁹.

Po besedotvorni plati je *vrazej* tvorjenka iz razvidnega ljubkovalno-manjšalnega obrazila *-ej* (← **-ej*²⁰), značilnega za Koroško in sosednje predele Štajerske in Gorenjske, in podstave (korena?) *vraz-*. Ker se po A. Bajcu to obrazilo lahko narečno obrusi tudi do *-i* (npr. *muri* in *murej* 'muren') in ker se v J. Scheiniggovem verzu trikrat ponovi beseda *vrazej*, bi v obliki *vrazi* načelno lahko videti enako obrušenko iz *vrazej*, kot je **muri* ← *murej*, čeprav bi v tem primeru nekoliko presenetila potrojitev (iste) besede in ne samo podvojitve, kot je v ljudskem slovstvu navada. Vendar pa se iz tipološke vzporednosti v drugih primerljivih verzih, zapisanih prav tako na Zilji, lahko utemeljeno predvideva, da sta *vrazej* in *vrazi* dve različni slovnični obliki. Tako iz dveh ritmično in

¹⁶ V slovanskih jezikih se v tej funkciji lahko pojavljajo še druga poimenovanja za žuželke, npr. **komar*, **muxa*, **buba*, prav tako se izrazi za 'Coccinello' lahko prenašajo na druge žuželke ali hroščke. HDA V, 1691-1692, navaja še nem. *Herrgottsmücke*, *Fliegewäppchen*, angl. *lady fly*, it. *mosca du signore* (Ajaccio), bret. *balafennik-doue* 'kleiner Schmetterling Gottes', it. *parpagliolo* (Turin), vendar pa je mnenja, da tega ni treba razlagati z mitičnostjo.

¹⁷ Med poimenovanji za 'Papilio' so po OLA, 174-175, pogostejša tista z elementom **per-pel-* (npr. slš. *prepelica*, 224; Turičky, ok. Lučenec; *prepelic*, 225; Sirk, okr. Rožnava; blr. *perepilka*, 373; Pjaski, Brěšckaja vobl.; ukr. *perepilka*, 405; Kutin, Rovens'ka obl.).

¹⁸ K. Štrekelj (IV, št. 7982) ga je povzel iz Majerjevega rokopisa v VO. XIII, 75, v nekoliko spremenjeni obliki je natisnjen v Scheiniggovih NPKS, št. 662 (*Vrazej, vrazej, vrazej / Kan se bom oženuvž*); prim. še SLPK II, 342.

¹⁹ Prim. gradivo za OLA I, 172, karta 44, komentar str. 31; LJK, št. 26, 339; Gutschmann O., *Deutsch-windisches Wörterbuch mit einer Sammlung der verdeutschten windischen Stammwörter, und einiger vorzüglichern abtammenden Wörter*, Klagenfurt 1789; I. Šašel, *Rožanski narečni besednjak*, rkp.;

²⁰ Prim. A. Bajec, *Besedotvorje slovenskega jezika* 1, 1950, 21; *Slownik praslaviański* I, 1974, 86-87, navaja samo tvorjenke s psl. pripono *-čb*, in to kot nomina agentis (iz glagolske podstave) in med drugim tudi kot hipokoristične (iz samostalnika). V ziljskem narečju bi bilo mogoče izhajati tudi iz pripone *-čb*, ki bi (za mehčanimi velarji) prešla v *-aj* in nato v že slovenskem razvoju v *-ej*.

tematsko enakih nagovorov za polža *Kažej, kažej, kaži roje./ bil sčijan te vbijan./ v Zilo potisnan./ kamenje na te zmetan!* in *Povž, povž, pokaž rojē./ Sčijem te, vbijem te./ V Zilo potisnen te./ Kamenje na te zmečem* (Štrekelj IV, št. 7994 in 7995) lahko ugotavljamo, da gre za ustaljen izrazni in ritmični vzorec, ki ima na začetku podvojen samostalni, nato pa sledi velelnik (*kaži roje!, pokaži roje!*). Na podlagi tega je tudi oblika *vrazi* najverjetneje velelniška (za 2. ed.) od glagola *vraziti*, ki ga omenja Štrekelj. Ta sklep bi lahko dodatno podprli s še dvema tipološko starinskima potezama iz prvega verza, ki sta značilni tudi za vse male slovstvene oblike²¹, tj. ponavljanjem (*vrazej, vrazej*) in etimološko figuro (*vrazej - vrazi*), za katero je osebna glagolska oblika nujna. Poleg tega se zdi, da je *vrazej* tako kot tudi *kažej* 'polž' izvirno paremem, ni pa jasno, ali je kdaj dosegel status občnega imena za 'Coccinello' v krajevnem besednjaku, kot ga je npr. srb. *pužmuž* 'polž' (južna Srbija), hrv.-čak. *pūž-mūž* 'isto' (Schandorf) ob hrv.-kajk. *pužmuž*, ki je še vedno samo paremem za polža (Jaska, Križevci, Žumberak)²².

Etimološke težave pri besedi *vrazej* pa se pojavijo takoj, ko hočemo etimološko osvetliti podstavo *vraz-* oz. določiti njen predmetni pomen. Ne v slovenskih ne v slovanskih slovarjih ne najdemo zanjo prepričljivih vzporednic. Tako pozna Pleteršnik (II, 793) dva glagola: (1) *vráziti vrázim* dov. 'einritzen' in (2) *vráziti vrázim* nedov. 'knarren' (npr. *nemazano kolo vrazi*, Cig.; *če so slabša vrata, bolj vrazijo*, Notranj.; *slab godec vrazi*, Pohl.) in 'plärren' (otrok *vrazi*, Pohl.).

Glagola se zdita homonimna, vendar pa na njun prvotno različni izvor kaže razlika v glagolskem vidu, sedanjiškem naglasu in pomenu. Prvi je denominativni **vb-ráz-iti* **vb-ráz-iti* '*narediti razo' (← **rāza*, prim. psl. *rězati*, lit. *rėžti* 'rezati, tolči' ← ide. **ureHg-*)²³, drugi pa iterativni **vrazíti* **vrazítb* z najbližjimi vzporednicami v ukrajinskem *verezáty - žu - žiš* 'škripati' (← **verz-ati*), ruskem *verezžábt* nedov., *verezgnutb* dov. 'gromko svistati, vizžati, vizglivo plakati; izdavat drebezžaščij, rezkij i protjažnyj zvuk/golos' (← **verzg-*), češkem *vrzati* 'škripati' (← **vraziti*); razlaga se iz onomatopoetskega **verzg-*, ki ima vzporedno tvorjeni **versk-*, prim. glag. **verskěti* 'vřeščati')²⁴. Slovenski

²¹ Izraz *male slovstvene oblike* sem prilagodila po terminu *male folklorne forme*, ki ga uporablja B. Simičić, *Etimologija i male folklorne forme*, Biblioteka Južnoslovenskog filologa, n.s. knj. 11, Beograd 1996, 7, in z njimi misli -basmе, kletve, zagonetke, poslovice i dečji folklor-. Avtorica pravilno ugotavlja, da ta besedilca poleg -komunikativne funkcije imajo i osobenu ritualnu (obrednu, sakralnu, magijsku) funkciju i javljaju se u posebnim, kulturom odrednim kontekstima-, njihove značilnosti pa so stabilnost (klišejskost), odvisnost od neverbalnih elementov rituala in semantična večplastnost. M. Stanonik, 83-84, uporablja izraz *ritmizirani obrasci (formule)* za rekla, (iz-)reke, pregovore, uganke, obredna besedila, zagovore, molitvice in vrste otroške slovstvene folklorе, kot so vablјivke, voščilca, izštevalnice, nagajivke, zmerljivke, zbadljivke in -ritmizirana besedilca - ki še nimajo imena - s katerimi otroci kličejo murna, nagovarjajo pikapolonico-. V njih naj bi se po avtoričini razlagi svojevrstno družila realen svet narave in odraslih in fantazijsko naiven otroški svet s svojo posebno poetiko, ena izmed njegovih poglavitnih lastnosti pa naj bi bila razgibana onomatopeja, veselje nad igro v besedi, ritmu in kompoziciji.

²² Prim. P. Skok, *ERHSJ* II, s.v. *pust*, ki je opazil, da besede prehajajo med apelative iz folklornege teksta (-Od te riječi (=polž) stvara se onomatopeja reduplikativnog tipa, koja je izazvana time što se djeca igraju njime, dirajući ga. Tada on sakriva rogove: *pužmuž*); *DBKW*, 424, s.v. *Schnecke. puž, pužmuž*; *ČDL* III, 544: *pūžmūž* 'Schnecke' (Schandorf, Burgenland). Prim. še nagovore: *Puž, muž!* / *Puščí roge van* (Klarić I, -Pesekalice- ili -sanatalice-, *ZNŽO* XVII/1, 184), *Puž, puž, kaži roge van* (Lang M., Samobor, narodni život i običaji, *ZNŽO* XVIII/2, 370), *Puž, muž, hodi van* (Jajničerova K., Trebarjevo, *ZNŽO* III, 1898, 97).

²³ *ESSJ* III, 176 (M. Snop).

²⁴ Prim. *ESUM* I, 353, 355; M. Vasmer, *ESRJ* I, 296. Po E. Fraenklu, *Litauisches etymologisches Wörterbuch* II, 1226, so sorodne z lit. *verkiti -kiū* 'weinen', let. *verkstēt* 'still weinen'; prim. še letsko *verkspēt* 'weinen (nicht laut), murren, knurren', *verspēt* 'schreien und weinen (von Kindern gesagt)', *verkspēt, varksēt/varspēt* 'leise und eigensinnig weinen', *varksēt* 'quaken, quarren', *varksēt* 'schwätzen, Unwahres reden' (← **verk-*, **vark-*), K. Mülenbach, *Latviešu valodas vārdnīca* IV, Riga 1929-1932, 562, 573, 506.

vražiti (2) se s tem gradivom ujema po pomenu ('cviliti, jokati' in 'škripati'), loči pa se po prevojni stopnji vokala (slov. **verz-*: sln. **vorz-*) in nedoločniški osnovi (**-ėti*, **-ati*: sln. **-iti*). Nikjer pa pri tej osnovi ne najdemo sledov pomena 'wahrsagen', ki se pripisuje glagolu *vraziti*, pa tudi morebitni pomenski razvoj od 'jokati, cviliti, škripati' do 'wahrsagen' se ne zdi verjeten, zato obeh glagolov etimološko ni mogoče enačiti.

Ker pa se v slovanskih jezikih pomen 'prerokovati, napovedati' lahko razvije prek posameznih dejavnosti magične prakse, se zdi izhodišče psl. **voržiti -itb* verjetno, prim. sln. *vražiti* 'durch Zauberei schaden' in *vražar -rja* 'der Wahrsager' (Janežič), *vražarica* 'die Wahrsagerin' (Cigale, Janežič), č. *vražiti* 'zaubern, wünschen, verwünschen, p. *uróżyć* 'wahrsagen', r. *vorozítb* 'wahrsagen, prophezeien', ukr. *vorozýty -žú -iš* 'gadaty', blg. *vražā* 'zaubere', sh. *vrāžati*²⁵. Da bi bilo prav v **vorž-* mogoče iskati izhodišče tudi za sln. *vraziti* in *vrazej* dokazujejo vsaj naslednje vzporednice (a) rezij. *indovin* 'Coccinella' ← it. *indovino* m. 'vedeževalec', *indovinare* 'uganiti', in (b) slovanska poimenovanja za 'Coccinello' iz podstave **vorž-*: **voržbka* (p. nareč. *uróška*, 325: Niebieszczany, woj. Rzeszów, vendar tudi 'wróźbiarka, znachorka'; ukr. nareč. *ivoróška*, 496: Šepit, Černivecka obl., vendar tudi 'gadalka, vorožeja'), **voržil'a* (ukr. nareč. *vorozýlja -li* 'Coccinella' in 'čarodejka') in poimenovanja iz ponekod sinonimnega korena **god-*: npr. **godinbka* (p. nareč. *gožinka*, 251: Trzciano, woj. Gdańsk; *gozinka*, Kašubsko)²⁶. Pri ziljskem *vraziti* se torej lahko izhaja iz psl. **voržiti*, vendar z upoštevanjem prehoda *ž* → *z*²⁷.

Podobno pomensko izhodišče (tj. 'spraševanje po') ima tudi naslednje narečno poimenovanje za 'Coccinello': *povēncica* (3: Sv. Križ pri Trstu), ki je udeležena tudi v zloženem poimenovanju *pulónca puvievka* (5: Komen, obč. Sežana). Tvorjeni sta na podlagi glagola **povēdati* **povēmb* in glasovni razločki med njima odražajo krajevne govore (npr. *o - u*, *ē - iē*) verjetno tudi različne sklope (npr. *nč - yk*). Verjetna rekonstrukcija je sicer **po-vēmbka* ali **po-vēmbka-ica* (→ **povēmbčica*)²⁸, vendar pa preseneča tvorba na podlagi sedanjika (**po-vēmb*), saj je v pomenski podstavi poimenovanja pravzaprav dialog med sprašujočim (človekom) in vprašano (pikapolonico), in to s stališča sprašujočega (*'povej (mi)!') in ne vpraševane (*'povem (ti)'), kot izhaja iz podane rekonstrukcije. Če je v tem razmišljanju vsaj drobec resnice, potem bi bilo umestno sklepati, da bi bilo (kot pri verzu o *vrazeju*) tudi tu najbolj razumljivo izhajati

²⁵ Prim. Gutschmann O., *Deutsch-windisches Wörterbuch mit einer Sammlung der verdeutschten windischen Stammwörter, und einiger vorzüglichen abstammenden Wörter*, Klagenfurt 1789, 561, s.v. *vrascha* 'Schwarz-kunst', *vraschim* 'schade, verletze', *vrahitvu*, 'Widerpakt, Widergift'. Ti glagoli so še razmeroma tesno pomensko vezani s 'slab, zli' (→ 'škodovati z magičnimi sredstvi'), kar je ostanek predmetnega pomena psl. **voργb*, prim. lit. *vārgas* 'Not, Elend', let. *vārgs* 'siech, elend; das Elend', strp. *uārgs* 'böse', lit. *vaigti* 'Not leiden', let. *vārgt* 'siechen, quienen, elend sein'), vendar pa se razvijajo v smeri (nevtralnega) pomena 'napovedovati'.

²⁶ OLA, 173, t. 325 in 496; rezijansko besedo mu je ustno posredoval akad. M. Matičetov; J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich* II, Kraków 1906, 166; B. D. Hrynčenko, *Slovan' ukraїнської movy* I, Kiiv 1907, 255; B. Sychta, *Słownik gwar kaszubskich* I, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, 336, navaja 'Nazwa ta obok wielu innych synonimów powtarza się prawie na całym obszarze językowym kaszubskim: w Leśnie, Wielu, Lipuszu, Parchowie, Sianowie, Pomieczynie, Lebnie, Węjcherowie'. Prim. A. Šivic-Dular, *Pomenoslovna razčlemba besedne družine iz korena god- v slovanskih jezikih*, Ljubljana 1978, diss.

²⁷ V rokopisnem narečnem opisu I. Grafenauerja za govor vasi Brdo/Egg bei Hermager v zgornji Ziljski dolini, ki ga hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani, je samo za ta ziljski govor registrirano slekanje, tj. *č* → *c*, *ž* → *z* in *š* → *s*, ki ga tako potrjuje tudi folklorno gradivo. Brdo se nahaja v neposredni bližini Gorič/Görtschach v Ziljski dolini, kjer se je rodil Matija Majar Ziljski, tako da obravnavani nagovor najverjetneje izhaja prav od tod.

²⁸ Takšna rekonstrukcija se predlaga v OLA, 112.

iz veleznika (za 2. os. ed.) glagola **povědati*, tj. sln. *povej* ← ps. **pověd'ь*. Vprašanje zornega kota in glagolske osnove trenutno še ni rešljivo, morda bodo to omogočile dodatne prihodnje najdbe vmesnih (prehodnih) oblik ali celo pomoč tamkajšnjih nagovorov za 'Coccinello'. V tem hipu lahko navedem samo poimenovanje *povčlka*, ki ga Plet. (II, 195) navaja po Štreklju in Erjavcu s Krasa in je najverjetneje napak poknjižen govorne oblike *povevka*. Zanimivo pa je, da Pleteršnik ob tem navaja nagovor (*Povej, povej povečica, kje je moja ljubica!*), ki spet izkazuje v prvem delu verza reduplikacijo (le da tokrat glagolske oblike *povej, povej*), v drugem pa v okviru teksta generirano poimenovanje, ki bi zato moralo biti z glagolsko obliko v tesni zvezi. Ni torej izključeno, da imamo pred seboj že narečno glasovno priličenje (oblike **povejka* → *povevka*) ali pa sekundarno naslonitev na kako narečno glagolsko obliko (prim. *po'vjet* in *po'vjedat* 'povedati', *po'vjeu*, 'povedal')²⁹ in posledično njeno tvorbo demotivacijo.

V poimenovanjih (*pevčjka*, Manžan; *vojčica*, Marezige; *pivojčica*, Marezige; *pikapadavčjica*, 11: Pomjan, obč. Koper) lahko z besedotvornega stališča zanesljivo prepoznamo samo pripono *-ka*, najbolj tipično v slovanskih poimenovanjih za 'Coccinello' (prim. še sestavljeno pripono *-k-ica*), in sestavino *pika-* (ki se ujema s tisto v *pikapolonica*), razmeroma nejasna pa sta osrednja glasovna niza (*-pe/voj-*, *-padavoj-*). Zdi se, da sta zaradi enakih konzonantov v tem glasovnem segmentu in tudi zaradi geografske bližine krajev, v določeni medsebojni zvezi in - zelo mogoče - tudi z gornjima kraškima oblikama. Izgleda, kot da so se ta poimenovanja za 'Coccinello' z nepravilnimi procesi glasovno spreminjala, krnila in razširjala, morda tudi pod vplivom drugih samostalnikov. Tako pri njih težko izključimo vpliv samostalnika **děvojbka*, ki bi se lahko odrazil tudi v sinonimu *ljubica* (Gažon), morda tudi glagola **do-po-vědati*, (**do-pověd'ьka?*), zanesljivo pa samostalnika *pika-*, saj izgleda, kot da bi poimenovanje *pikapadavojčica* doživelo več stopenj prestrukturiranja.

Ta semantem se iz kraških in istrskih govorov nadaljuje tudi v hrvaški Istri, v govorih, ki se stikajo s slovenskimi, npr. *pavenčica* (24: Rukavac, obč. Matulji), *pavenčica* (Dobrinj), *pavēnčica* (Kastav) ← **pověda/ěti* **pověmь* in *praviēnčica* (22; Žminj, obč. Pula) ← glag. **praviti* 'govoriti'³⁰ in tudi v njih opažamo določena glasovna preoblikovanja in naslonitve.

Med najsplošnejše motivacije za 'Coccinello' v evropskih jezikih spada tista po Mariji, ki jo poznamo tudi iz slovenskih govorov ali zapisov. Poleg nemških izposojenk in kalkov po nem. *Marienkäfer* (npr. *marijin keber/ kefar/ hroč*) so tudi slovenske tvorjenke, npr. *božja mimica*, *božja/rdeča minca*, *marinca*, *marolja*, *maronca*³¹. Ožje areale pa izkazujejo poimenovanja po svetnikih, ki so bili znani kot zaščitniki (mladih) deklet ali jih je ljudska domišljija kakor koli povezala s prežitki predkrščanskih navad in uver. Pojavljajo se v italijanskih, provansalskih, francoskih in španskih govorih³², npr. it.

²⁹ Dušan Jakomin, *Narečni slovar Sv. Antona pri Kopru*, Trst 1995, 96.

³⁰ Građivo je vzeto iz *OLA* in *ČDL* III, 541; F. Bezljaj, *ESSJ* III, 3, 105, s.v. *praviti* (avtor. M. Furlan), navaja čak. glag. *pravit*, 'pripovedovati' (Dobrinj, Novi v Hrv. primorju).

³¹ V poimenovanju *božja mimica* se med hipokorističnimi tvorjenkami pojavlja tudi *Mimica* (← *Marija*), ki jo G. Drosdowski, *Lexikon der Vornamen*², Mannheim 1974, 155, s.v. *Mimi*, tudi *Mimmi*, šteje za -Lallform aus der Kindersprache-, in *Minca* (← *Hermína*, *Viljemína* in koledarsko tudi k *Marija*, prim. J. Keber (1996, 323 in 360).

³² Podatek je iz *HDAV*, 1693, pri pisanju tega prispevka pa nisem imela dostopa do *Evropskega lingvističnega atlasa*, ki ima 'Coccinello' v vprašalniku, vendar pa je iz vrste virov razvidno, da najdemo poimenovanja po svetniških imenih (sicer z različno gostoto in obsegom) tudi drugod. Prim. pregledno in nazorno napisan članek o sv. Barbari: Erno Eperjessy, Verovanja i običaji u vezi s Barbarinim danom, zb. *Etnografija južnih Slavena u Madarskoj*, Budimpešta 1975.

S. Catarina (Brescia), *S. Martino* (Livorno), *S. Gioani* (Trentino), *S. Nicola* (Salerno), provens. *poulo de Saint Jan*, franc. *bête à Saint Catherine* (Reims), *bête de Saint Jacques* (Eure-et-Loir), špan. *coquita de San Anton* (Madrid). V slovanskih poimenovanjih³³ se pojavljajo *Joannes*, *Petrus*, *Fedor* (← Theodōros), *Nicolaus*, *Isidōros*, *Andreas*, *Veronica*, *Barbara*, *Magdalena*, *Isidōra*, *Laura*, *Apollonia*.

Iz svetniškega imena (*A*-)polonija³⁴ se navadno razlaga knjižna beseda *pikapolonica*, ki jo je prvi slovarsko registriral šele Joža Glonar in je takšna zapisana samo v delu slovenskih govorov: *pikapaluōnca* (6: Cerčno), *pikapalōnca* (8: Horjul), *pikapulōnca* (9: Valburga, obč. Ljubljana-Šiška), *pikapoliūnca* (14: Ribnica), po ustnih podatkih tudi v večjem številu krajev po Dolenjskem, Gorenjskem. Iz teh podatkov pa skorajda ni razvidno, koliko je ta oblika zares razširjena po sodobnih slovenskih govorih, vendar obstajajo tudi nekateri posredni kazalniki (npr. približno orisana področja, kjer se pojavljajo drugi sinonimi), da je danes značilna vsaj za gorenjske in dolenske govore in pa za tiste, ki se z njimi stikajo. Vendar se v zvezi s to obliko odpira še cela vrsta nejasnosti, ki zadevajo (morebitni) soobstoj sinonimov v istem ali sosednjih govorih danes in v preteklosti ter možnost nadomeščanja oziroma izpodrivanja enega poimenovanja z drugimi in tako spreminjanja arealne slike sinonimov. Sodobni *Slovar slovenskega knjižnega jezika* dokazuje, da je poimenovanje *pikapolonica* med vsemi najbolj privilegirano in da je s svojo »knjižnostjo« pridobilo dodatno moč, da izrine sinonime. Sploh pa je glede te besede nenavadno, da je Pleteršnik ni uvrstil v svoj slovar in da je ni v starejših slovarjih. Zadevo si ob Pleteršnikovem poznavanju slovenske leksike in leksikografski vestnosti težko razlagamo kot zavesten spregled, pač pa si dovoljujemo domnevo, da tedaj morda le ni bila tako razširjena, kot je danes. Na njeno ekspanzivno moč kažejo tudi posamične izpriče (drugih) sinonimov na območju (današnjega) areala *pikapolonice*, zlasti sinonima *božji volek* (okolica Bleda, Torovo), katerega starinskost zagotavlja podobna semantična podstava in identična skladijska sestava kot v poimenovanju **božja korvica*, ali pa pomenski premik v poimenovanju *božji volek* 'pikapolonica' → 'muren' (Lašče, Vavta vas), → 'der Bockkäfer' (Vipava) itd. Podobno so se lahko izrivala tudi druga poimenovanja za 'Coccinello'.

Nasprotno pa Pleteršnik (II, 132) kot kranjsko poimenovanje, povzeto po Janežiču, Erjavcu in Cigaletu (II, 996), navaja besedo *polōnica*, ki jo kot *polonca* navaja Štrekelj (IV, 7984) za Torovo in ki je še danes znana tudi s sufiksom *-ka*: *paūōnka* (13: Babno

³³ OLA, 112, navaja med osebnimi imeni tudi *Elena* kot izhodišče za ukrajinska poimenovanja za 'Coccinello' (npr. *ol'ir*, 470: Strymba, Ivano-Frankivska obl.; *olēnka bōža*, 467: Dovhe, Zakarpatška obl.; *olēnka*, 485: Bogdan, Zakarpatška obl.; *jilēnka*, 487: Južinec, Černivecka obl.; *ilinka*, 497: Turjacka, Černivecka obl.; *alēnka*, 446: Čujkivka, Sumska obl.; r. *olēnka*, 836: Borispolje, Belgorodskaja obl.; *al'ōnka*, 823: Pogoreljevo, Kurskaja obl.). V nasprotju s tem pa izhaja M. Vasmer (*ESRJ* III, 134) pri razlagi r. *olēnka* in ukr. *olēnka* 'majski hrošč', r. *olēnok*, *olēnok* 'vrsta metulja' (prim. še južrus. *olenka* 'zlato-zeleni hrošč z belimi pikami, *Cetonia aurata*'; Dalb II, 671) iz psl. **elem*. Fonetični refleksi v poimenovanjih bi bili enaki v obeh primerih, zdi pa se, da je pravilnejša razlaga iz os. i., saj je iz gradiva razvidno, da se v poimenovanjih za 'Coccinello' pojavljajo poimenovanja za domače živali.

³⁴ Prim. J. Keber (1994, 29; 1996, 119), pred njim že Glonar (*Slovar slovenskega jezika*, 292). Enako S. Utčenšy 428, op. 9, ki tako razlaga ne samo sln. *pikapolonica*, ampak tudi številne češke tvorjenke za 'Coccinella' na arealu češke besede *pinkalinka*, ki naj bi vse nastale iz *apolinka* z glasovnimi transformacijami v smeri *apolinka* → *popolinka*, *popelinka*, *populinka*, *papulinka*, *pāpulinka*, *pampelinka*, *pampelička*) in dalje s spremembami (nosilnega) soglasnika (→ *babulinka*, *babolinka*, *babrlinka*, *bābrlinka*, *babkalinka*, *babkulinka*, *boubelinka*, *bumbalinka*, *babylonka* (!), *fabulinka*); mutacijsko izhodišče ima smer *mandelinka* → *mandolinka*, *majdalinka*, *majdalēnka*, *majdolenka*, *majolenka*. Mutacije k *pinka*: *ankalinka*, *angalinka*, *kankalinka*, *kankalička*, *kankališka*, *kompalenka*, *konvalinka*, *karolinka*, *zlatolinka*. M. Snoj (*SES*, 442) šteje besedo za etimološko nejasno in domneva, da je nastala v otroškem jeziku.

polje) ← **polonka*. Obe nastopata kot sestavini prirednih zvez, npr. *pulónca puvíeyka* (5: Komen) in *pínka-polonka* (Plet. II, 37 jo citira iz rokopisnega slovarja J. Zalokarja). Podvajanje sestavin in ritmiziranje v tej skupini besed ni redkost in ji lahko sledimo v vseh slovanskih jezikih. Tako naletimo na podvojene sinonime (prim. koroš. *šprinca marinca* ← *šprinca*³⁵ in *marinca*, oboje 'Coccinella', r. *van'a-van'a*, blr. *karouka-murouka*), na rimane pare različnih tipov (npr. koroš. *cinca marinca*, sln. nareč. *puolca ruolca*, srb. *šaka-baka*, blg. *kalinka-malinka*, blr. *pédurka-sédurka*, ukr. *fedyrka-komyrka*, r. *koróvuška-muróvuška*, *vás'ika-bas'ika* itd.) in celo na pare (npr. r. *koróvuška-mátuška*, *iváška-krásn'in'ka rubáška*, *ván'a kəpítán*), ki so v očitni tesni zvezi z načinom izražanja, značilnim za ljudsko slovstvo.

Sestavini *pika*- in *pínka*- kot samostojni ne pomenita 'Coccinelle'. M. Snoj (*SES*, 442) vidi v njiju besedo *pika* v pomenu 'malenkost, majhna stvarca' in/ali 'pika, pega', kar šteje za že psl. koren, prim. glag. **pik-ati* 'bosti'. Zelo mogoče je, da je razlaga pravilna vsaj glede *pika*-, saj najdemo podobno (redko sicer) pomensko izhodišče v p. nareč. *kropelnička* (**krop-*: *kropka* 'pika, pikica', *kropielka* 'kapljica'). Glede *pínka* je razlaga manj dokazljiva in zanesljiva, kot pa je verjetna. Sestavina *pi-n-ka* pomensko ni razvidna in primerjamo lahko predvsem ta glasovni niz in njegovo razmerje do drugih sestavin v poimenovanjih, vendar pa ne znamo pojasniti izvora neetimološkega *-n-*. Genetske zveze med *pika* in *pínka* tako ne moremo zanesljivo dokazati in odprta ostaja možnost, da gre med njima zgolj za naključno podobnost.

Glasovno enako sestavino poznamo samo še v č. poimenovanju *pínkalinka* 'Coccinella' in Utěšený (428, op. 9) je opozoril na podobnost s sln. *pikapolonica*, ni pa poznal sln. oblike *pínkapolonka*. V češkem poimenovanju tvori *pínka*-notranjo rimo k (stabilni) sestavini *-linka*, značilni za številne preoblikovanke³⁶, ki jih je po mnenju Utěšenega iz č. *apolinka* (← *Apollonia*) motiviral samo glasovni ritem. Ni izključeno, da sln. *pínka*-res izhaja iz *pika*, v kateri se je z naslonitvijo na *-polonka* okrepilo ritmično razmerje.

Zaradi razvidnih pripon (*-ica* in *-ka*) sprejemamo glasovni niz *polon-*, tj. skupni del besed *polon-ica* in *polon-ka*, za podstavo, ki jo istimo z enakim glasovnim nizom v os. i. (*A-*)*polon-ija*. Obrusitev vzglasja (apokopa) ni samo slovenska (prim. it.-ben. *Polonia*, celo nem. *Lona*) in ne samo v tem imenu (prim. *Tone* ← *Anton-*). Vendar pa vprašanje etimološkega izvora tega poimenovanja s tem še zdaleč ni izčrpano, in sicer iz vsaj dveh vzrokov: (1) ker se je čaščenje sv. Apolonije razširilo v naših krajih pozno (tj. šele v 14. st.) in ker strokovna literatura iz ljudskih legend in verovanj sv. Apolonije (goduje 9. februarja) pozna samo kot zavetnico za zobe in glavo, tj. ne spada v krog svetnikov, ki se jim pripisuje zavetništvo nad dekleti ali so na kakršen koli drug način postavljeni v (vsaj asociativno) zvezo s simboli in ostanki predkrščanskih predstav in dejavnosti s to vsebino³⁷; sv. Apolonija bi lahko postala razlog za motivacijo

³⁵ Poimenovanje *šprinca marinca* 'Marienkäfer' (Korte na Obirskem; Karničar, 245) vsebuje v drugem delu *marinca* ← *Marija*, v prvem pa besedo *šprinca*, ki jo tudi Pleteršnik (II, 643) opiše kot 'tudi nek rdeč hrošček' in ki je izposojena iz nem. nareč. *Sprizenzel*, prim. tirol. pridevnik *sprinzel* 'mit Sommersprossen' (J. B. Schöpf, *Tirolisches Idiotikon*, 1982, 693. Neudruck der Ausgabe 1866). Strideter-Temps DL, 226, navaja s.v. *šprinca* samo 'Sperber, astur (falco) nису' ← bav. *Sprinz*, *Sprinzel* 'kleine Art Falken, falco nису'. Prim. še sln. nareč. *mārša* 'travniški cvrček, muren' ← *Marija* (J. Šašel, *Rožanski narečni besednjak*, 68, rkp.).

³⁶ Prim. češke poimenovalne oblike: *apolinka*, *popolinka*, *populinka*, *populinka*, *papulinka*, *pápulinka*, *pampelinka*, *babulinka*, *babolinka*, *babrlinka*, *babrdlinka*, *babkalinka*, *bobkulinka*, *boubelinka*, *bumbalinka*, *fabulinka*, *mandolinka*, *majdalinka*, *ankalinka*, *angalinka*, *kankalinka*, *konvalinka*, *karolinka*, *zlatolinka*.

³⁷ Prim. N. Kuret, *PLS* II, 543-544; P. Merku, *Svetniki*, 12.

poimenovanj za 'Coccinello' morda samo zato, ker goduje v predpustu, ki je po tradiciji čas za poroke; (2) ker nekaj poimenovanj za 'Coccinello' vsebuje tudi neko etimološko in besedotvorno ne dovolj razvidno sestavino **pol-*, prim. ukr. *polýn-myška* (468: Торунь, Zakarpatska obl.) ← **polin-myška*, blr. *pol'ik* (336: Pryvalki, Grodznsenskaja vobl.), č. *po:linka* (193: Lažani, južnomoravsko) in *popelinka* (183: Stachy, kraj Jihočeský) in končno sln. nareč. *puolca ruolca* (Hrušica, obč. Ilirska Bistrica), ki prav tako vsebuje neki *pol-*, ta pa je v nejasnem razmerju do enake sestavine v *pol-onica*. Morda se bo etimologiji v prihodnosti zaradi celovitejšega pregleda nad besediščem in boljšega poznanja korpusa jezikovnih elementov in njihovih kombinacij, zlasti pa pogostnostnih razmerij znotraj tematsko zaokroženih besednih skupin, kot je 'Coccinella', posrečilo razložiti tudi sistemsko obrobne prvine besedišča tam, kjer se ni mogoče opreti na že znana glasovna pravila in kjer so spreminjevalni dejavniki (npr. glasovne in besedne igre, ljudska etimologija, krnitve itd.) bolj nepredvidljivi. Na takem robu bi lahko nastajale nove besede tudi s preprosto osamosvojitvijo besednega dela, kot se je to morda zgodilo v etimološko nerazloženi slovaški besedi *lienka* ('Coccinella' in *svätójánska lienka* 'Lampyrus noctiluca'); ta bi se na podlagi vzorca pri samostalnikih ženskega spola s pripono *-ka* osamosvojila (prek **lénka*) iz **len-ьka*, prim. še č. *-linka*.

Zaradi neizrazitega pomena sestavine *polon-* in zaradi negotovosti glede tega, kako jo je treba morfološko členiti, bi bilo treba podvreči analizi vse njene homofone. Že J. Keber (II, 176) je besedo *polonica* 'Coccinella' etimološko enačil z narečno besedo *pulónca* (= **polonica*), ki na Obirskem pomeni 'geranija' in 'membrum pudendum femininum', a enačenja ni podprl z lingvističnimi dokazi. Ugotavljam, da obstajajo še druge besede z enakima pomenskima členoma, ki sta lahko oba sekundarna, npr. nareč. *muštrā:nca* (← n. *Monstranz*, cerkv.-lat. *monstrare*, knjižno *monštranca*) lahko pomeni 'Coccinella' (LIK, 339) in 'membrum pudendum femininum'³⁸ (Obir); podobno razmerje bi po tem zgledu lahko zaslutili tudi pri sln. *pínka* 'die weibliche Scham' in 'Coccinella' (Plet. II, 37), kar ESSJ (III, 37, s.v. *pínka* II, avtor M. Snój) razlaga iz **pínka* (← kor. **pī-*) in primerja z polab. *pinkā* 'vulva', kaš. *pinek* 'cvek, penis'. Ker gre za izvorno tako raznorodne besede (izhodišča), je brez dodatne raziskave težko zanesljivo pojasniti pot pomenskega razvoja in preplete socialnih, zgodovinskih in psiholoških kontekstov, v katerih je nastajal, se pa vendarle zdi, da bi se razmerje med pomenoma 'Coccinella' in 'membrum pudendum femininum' lahko pojavilo šele kot rezultat njenega samostojnega in vzporednega razvoja iz iste besede, prvine predstavnega modela pa bi utegnile biti celo že razmeroma stare.

Tudi za razumevanje kulturnega konteksta, v okviru katerega so se tudi porajala slovenska poimenovanja za 'Coccinello', so nadvse pomembna tudi tista poimenovanja, ki se vežejo na kresne šege. Takšna je sln. nareč. *šibrica* (Borovlje, Podkarnos). Čeprav bi se pri razlagi lahko za silo izhajalo tudi iz nemške izposojenke *šibra* 'Stein- oder Holzsplitter' (Plet. II, 627)³⁹ z domnevanjem vmesne metafore 'drobci' → **lise, pege* in bi poimenovanje razlagali kot motivirano s (črnimi) pikami, se zdi verjetnejša domneva, da je poimenovanje etimološko identično z besedo za šego *šibe* (koroš.), tudi *šibre* in *šibrce* (Srpenica, Žaga; Posočje). Gre za ime ene izmed tudi v Julijskih Alpah, na Koroškem, Kočevskem in v Posočju znanih kresnih navad, pri kateri »prožijo žareče

³⁸ L. Karničar 1990, 112, 224, navaja celo: *muštrā:nca pō rdeč nā:həl*.

³⁹ H. Striedter-Temps, *DLS*, 217, izpeljuje sln. *šibrica* iz srvn. *schivere, schiver* 'Splitter von Stein, bes. von Holz'.

šibe- (nem. *Scheiben*, furl. *lis cidulis*)⁴⁰, tj. eno izmed oblik kresnega »svetega ognja«⁴¹. Z jezikovnega stališča je zanimivo tudi to, da se v pomenu 'Coccinella' na Koroškem pojavlja deminutiv *šibrica*, ki se sicer za poimenovanje kresnega običaja uporablja samo v Posočju. Če ta etimološka navezava drži, je bil s pojmovnega stališča vezni element med njima (tj. 'Coccinello' in 'šibrami') lahko navezovanje na sončni kult. Da bi to utegnili držati, kaže še en (samo koroški) sinonim za 'Coccinello': *kresnica* (← *krěš-*bn-ica*)⁴².

V tem kompleksu je zanimiva tudi sln. nareč. *plévica* Marienkäfer' (Plet. II, 60; Šol., C., Z., Gor.)⁴³, ki ima besedotvorno dvojnico *plévka* (Plet. II, 60; Breznikov pripis v Pleteršnikov slovar jo locira v Preddvor). Besedi *plévica* in *plévka* v slovenščini pomenita tudi 'die Jäterin' (Plet. II, 60) in sta izpeljani iz glag. *pléti plévem* 'jäten, ausjäten'. Za razlago besede v pomenu 'Coccinella' ne najdem nič oprijemljivega. Če izhajamo iz prvega verza nagovora, ki ga navaja Karničar (*Plévca, plé:w, plé:w, puqá:ž, qé:j j ud mó:jha mó:ža xlé:w*), vidimo, da se ponavlja že prej omenjena struktura, tj. samostalnik in podvojitve (verjetno velelniške oblike) **plévi*, oboje tvorjeno iz istega etimona. Morda pa smemo tudi tu videti poimenovanje, razvito v okrilju vraže, o kateri poroča V. Möderndorfer (NBKS II, 19), da dekle zve »kdo bo njen mož, če /.../ pleve v kresu majaron«. To prerokovanje s pletjem majarona (ali tudi kake druge poljščine, npr. repe) pa se po Möderndorferjevih besedah prav tako dogaja na kresnico, tj. na kresno biljo, ko poteka na Koroškem največji del prerokovanj v zvezi z možitvijo.

Literatura

ARJ - Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika VI, JAZU, Zagreb 1903-1910.

ČDL - Hraste M., Šimunović P., Olesch R.: *Čakavisch-deutsches Lexikon* I, III, Böhlau Verlag Köln Wien 1979, 1983.

DBKW - *Deutsch-burgenländischkroatisch-kroatisches Wörterbuch*, Eisenstadt - Zagreb 1982.

DL - Striedter-Temps H.: *Deutsche Lehnwörter im Slowenischen*. Wiesbaden 1963.

ESRJ - Vasmer M.: *Etimologičeskij slovar russkogo jazyka* III, Moskva 1971.

ESSJ - Bezljaj F.: *Etimološki slovar slovenskega jezika* I-III, Ljubljana 1976 - 1995.

ESUM - *Etymohičnyj slovník ukraïnskoï movy* I, Kyïv 1982.

HDA - *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, Band V, Berlin-Leipzig 1932/1933.

⁴⁰ Prim. N. Kuret I, 391-396; L. Kretzenbacher, 76-82. Sln. *šiba* je sodeč po fonetiki, izposojena v 12. st. iz srvn. *schibe/schibe*, morda tudi furl. (*lis cidulis*; M. Matičetov, Le rotelle infuocate nelle Alpi Orientali, *Ce fastuž*, Rivista della Società filologica friulana XXVII-XXVIII, Udine 1951-52, 115, op. 24) je opozoril na koroškonemške dvojnice z *i* in *ē*. *Schibele - Scheibele, Schibede - Scheibede* (→ koroškosln. *šibela - šajbela, šibena - šajbena*) in na frc. paralelo *chodôle* (poleg izposojenke *chibée*). Mlajša izposojenka je sln. *šifeljc* 'dünne Scheibe, Plättchen' ← srvn. *schibelín* (k *schibe* 'Kugel, Scheibe, Kreis'), prim. H. Striedter-Temps, *DLŠ*, 217.

⁴¹ V zvezi s tem Kuret (383) pravi »Karkoli je danes kresnih šeg, ki jim je v središču ogenj, vse izhajajo prav iz najstarejših, iz magičnih odnosov človeka do narave. Človek je na kresni dan žgal kresove, prožil ognjene krožce, takal goreča kolesa, nosil velike plamenice, ker je bil prepričan, da bo njegov ogenj »pomagal-Soncu, ki zato ne bo omagalo in shiralo.«

⁴² Sln. *kresnica* je tudi ime za rože 'ivanjščice' (← *Ivan*), ki se imenujejo tudi *marjetice, margarettice*, prim. tudi sln. *margejtica* 'Coccinella' (21: Gomilice, obč. Lendava).

⁴³ Prim. tudi *plévica* (nareč. *plé:wca -e*, Korte na Obirskem) v nagovoru: *Plévca, plé:w, plé:w, puqá:ž, qé:j j ud mó:jha mó:ža xlé:w*.

- Karničar - Karničar L.: *Der Obir-Dialekt in Kärnten*, Wien 1990.
- Keber 1994 - Keber J.: Nekateri semantični vidiki in motivi prehoda osebnih imen v občna imena v slovenščini. *Traditiones*, 23. Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje SAZU. Razred za filološke in literarne vede. Ljubljana. 27-32.
- Keber 1996 - Keber J.: *Leksikon imen*. Izvor imen na Slovenskem², Celje 1996.
- Keber - Keber J.: *Živali v prisposodobah II* (v tisku).
- Kretzenbacher - Kretzenbacher L.: Feuerbräuche in Innerösterreich. *Volkskunde im Mehrvölkerraum*, München 1989.
- LIK - *Lexikalische Inventarierung der slowenischen Volkssprache in Kärnten*, Hrsg. v. S. Hafner und E. Prunč, Graz 1980, št. 26, 339.
- NBKS - Möderndorfer V.: *Narodno blago koroških Slovencev*, Narodopisna knjižnica Zgodovinskega društva v Mariboru II. Maribor 1932. 15-21 (Vedeževanje o ljubezni in zakonu).
- OLA - *Obščeslavjanskij lingvističeskij atlas I*, Moskva 1988, 172-174, karta 44, komentar: str. 31; na 849 točkah mreže iz vseh slovanskih jezikov je zajel okrog 200 poimenovanj za 'Coccinello'.
- PLS - Kuret N.: *Praznično leto Slovencev I*, Ljubljana, 1989.
- SES - Snoj M.: *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana 1997.
- SLPK - *Slovenske ljudske pesmi Koroške II*, Ljubljana-Trst-Celovec 1976.
- SSKJ - *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana 1994.
- Stanonik - Stanonik M.: *Slovstvena folklor v domačem okolju*, Zavod republike slovenije za šolstvo, Ljubljana 1990.
- Svetniki - Merku P.: *Svetniki v slovenskem imenoslovju*, Trst 1993.
- Štrekelj - Štrekelj K.: *Slovenske narodne pesmi IV*, Ljubljana 1908-1923.
- Utěšený - Utěšený S.: Od slovního tabu k hraní se slovy, 5 *Zbornik radova povodom 70. godišnjice života akad. Jovana Vukovića*, Posebna izdanja ANUBiH, knj. XXXIV/6, Sarajevo 1977, 425-430: češka poimenovanja so vzeta iz pisne ankete po vprašalniku za slovar čeških narečij.
- Važný - Važný V., Čakavské nářečí v Slovenském Podunaji, Sborník Filosofické fakulty UK v Bratislavě V, č. 47 (2), 1929.
- Vuk - Vuk Ivan, Božji volek. *Naš dom II*, 1902. (20. november), 1-3.
- VWSS - L. Sadnik - R. Aitzetmüller, *Vergleichendes Wörterbuch der slavischen Sprachen I/A-B*, Wiesbaden 1975.

Summary

On the Trail of Archaic Notions and Beliefs: the Slovene Terms for *Coccinella Septempunctata*

The author lists more than 40 Slovene terms for the "Coccinella"; according to their motive they are classified into several thematic groups, some of which have already been presented in (linguistic and etymological) scientific literature. Included are their habitat and an etymological analysis. In addition to this the author also treats addresses to the "Coccinella" as literary texts, in which terms can be created, preserved and revamped. An etymological analysis of the terms shows without any doubt that the lady-bird must have had a prominent role in archaic mythical notions, which could be researched in greater depth both through a systematic analysis of the motives, elements and combinations in Slovene addresses and an analysis of preserved beliefs.